

תענית טז. (שורה 4) עד טז: (2 שורות מלמטה)

הטעמים להלכות הנוהגות בתעניות האחרונות:

יוצאים לרחוב:

א': כדי לבזות עצמנו בפרהסיא (לאחר שלא נענינו בצנעא).
ב': כדי שהגלות מהבית-כנסת תכפר.

מוציאים התיבה לרחוב:

להמחיש שעוונות העם גרמו לבזות את התיבה.

יוצאים לבית הקברות:

א': להמחיש בזה שאנחנו חשובין לפני ה' כמתים.
ב': כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים.

נותנים אפר מקלה על גבי תיבה:

כי ה' משתתף איתנו בצרה.

נותנים אפר בראש כל אחד:

א': להמחיש שאנו חשובים לפני ה' כאפר.
ב': כדי שה' יזכור לנו אפרו של יצחק.

מתכסים בשקים:

להמחיש שאנו חשובים כבהמה.

נפקא מינא: לפי הסבר ב' ניתן גם לגלות ולהתפלל בבית-כנסת אחר.

נפקא מינא: לפי הסבר ב' אין ללכת לקברי גוים.

נפקא מינא: לפי הסבר א' ניתן להשתמש אף בעפר.

תשובת אנשי נינוה:

- א. הפרידו את הבהמות מהולדות שלהן. (ואמרו שאם ה' לא ירחם עליהם הם לא ירחמו על הבהמות)
- ב. טענו שצדיק צריך לוותר לרשע ולכן עליו למחול להם.
- ג. אפילו קורה שגזלו ובנו בבנין החזירו לבעליהן.

"הר המוריה"

דעה א': ממנו יצאה הוראה (=תורה) לישראל.
דעה ב': ממנו יצא מורא לעובדי כוכבים (כשומעין גדולת ישראל).

העדיפויות בבחירת אומר דברי הכיבושין

(1) זקן חכם. (2) חכם. (3) אדם בעל קומה.

התכונות הנדרשות מחזן

- יש לו ילדים ואין לו במה לפרנסם.
- עבודתו היא בשדה (וזקוק לגשמים).
- ביתו ריקם מעבירות.
- שלא יצא עליו שם רע בילדותו.
- ענו.
- נוח לבריות.
- בקי בנגינה וקולו ערב.
- בקי בקריאת תנ"ך, מדרש, הלכות, אגדות, ברכות.

זהו המבנה בכל 6 הברכות שהוסיפו וכן בברכת גאל ישראל (מלבד ההבדל שפעם אומרים "תקעו" ופעם אומרים "הריעו").

סדר הברכות הנוספות

במקדש

בגבולין

חזן: (רש"י: מי שענה את אברהם אבינו...) ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם ברוך גואל ישראל.
ציבור: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.
חזן הכנסת: תקעו הכהנים בני אהרן תקעו. מי שענה את אברהם בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה.

חזן: מי שענה את אברהם אבינו... ברוך גואל ישראל.
ציבור: אמן.
חזן הכנסת: תקעו בני אהרן תקעו.

במקדש לא היו עונים 'אמן', אלא - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'.
 המקור: "קומו מרכו את ה' אלהיכם מן הצולס וצד הצולס ויפרכו עמ כפזק".

תענית טז: (2 שורות מלמטה) עד יז: (נקודתיים)

ביאורים

בגימטריא: סתם נזיר שנדר נזירות ללא הגבלת זמן - הינו נזיר לשלושים יום. הגמרא הביאה לכך מקור מגימטריא ("קדוש יהיה" - "יהיה" בגימטריא שלושים). הרמב"ם קבע ש"דבר זה הלכה מפי הקבלה" (פיהמ"ש לרמב"ם נזיר א,ג), אלא שחכמים מצאו לזה אסמכתא בגימטריא.

ציטוט מהמשנה

- (4) מי שענה את שמואל במצפה... שומע צעקה. (י"א: שומע תפלה)
- (5) מי שענה את אליהו בהר הכרמל... שומע תפלה. (י"א: שומע צעקה)
- (6) מי שענה את יונה ממעי הדגה... העונה בעת צרה.
- (7) מי שענה את דוד ואת שלמה... המרחם על הארץ. (סומכוס: משפיל רמים)

מדוע אחרו את דוד ושלמה? כדי לסיים ב'מרחם על הארץ' (על כך דוד ושלמה התפללו).

מתי אומרים זכרונות ושופרות?
 ר' יהודה: ר"ה, יובל, מלחמה.
 ת"ק: גם בתעניות.

שתיית יין

בזמן המקדש (ציטוט מהמשנה)

אסורים בימים. (שמא תכבד העבודה ויצטרכו לסייע לבית האב)
 אסורים אף בלילות. (מפני שעסוקים תמיד בעבודה)

אנשי משמר:

אנשי בית אב:

בזמן הזה (ברייתא)

אסור ביום זה.
 אסור כל אותו השבוע.
 אסור כל השנה.
 מותר. (כיוון שזמן רב לא נבנה המקדש בטל איסור זה)

חכמים: מי שיודע באיזה יום אבותיו עבדו במקדש:

מי שיודע באיזה שבוע אבותיו עבדו במקדש (ולא יודע באיזה יום): אסור כל אותו השבוע.
 מי שלא יודע מתי היו אבותיו עובדים (אך יודע שאבותיו כהנים): אסור כל השנה.

רבי:

ציטוט מהמשנה

אנשי משמר ואנשי מעמד - בתספורת וכיבוס

אסורים כל השבוע (כדי לוודא שיסתפרו בתחילת המשמרת).
 ומותרים ביום חמישי (מפני כבוד השבת).

ברייתא

זמני תספורת

מלך: כל יום. ('מלך ביופיו תחלינה צניק')
כהן גדול: כל ערב שבת. (לכבוד חילופי המשמרות)
כהן הדיוט: פעם ב-30 יום. (ג"ש מנזיר [סתם נזירות 30 יום])

היתר גידול שיער לכהנים בזמן הזה

מדוע מהתורה מותר?

איסור תספורת הוקש לאיסור שתיית יין (שמותר בזמן הזה)

מדוע חכמים לא אסרו (כפי שאסרו על כהן לשתות יין)?

סתמא דגמרא: אם ייבנה בית המקדש ניתן להסתפר מיד (בניגוד ליין שלוקח זמן רב להפיגו).

רב אשי: שתיית יין חמורה יותר, כיוון שכהן שתוי מחלל את עבודתו.

בנוגע לחילול עבודה
לא נלמד תספורת מיין.

בנוגע לחיוב מיתה
נלמד תספורת מיין.

כך נלמד הלכה מסיני (ויחזקאל
הסמיך זאת על פסוק).

תענית יז: (נקודתיים) עד יח: (סוף הפרק)

ביאורים

הויכוח על זהות מקריבי התמיד: חכמינו הפרושים (שהיו עם הציבור הרחב) סברו שהתמיד מוקרב רק מכספי הציבור ולא מיחיד. הצדוקים (שהיו האליטות) סברו שגם יחיד יכול להקריב תמיד. הראייה של הצדוקים היתה מהפסוק 'את הכסף האחד תצפה'. הויכוח נמשך שמונה ימים ובסיומו ניצחו החכמים את הצדוקים והוכיחו להם מהפסוק 'את קרבני חמאי תשמרו' שקרבן התמיד מגיע מהציבור.

קטע ממגילת תענית

ימים שאסורים בתענית ובהספד

א-ח ניסן: בהם ניצחו את הצדוקים בוויכוח על דין מקריבי התמיד.

ח-כא ניסן: בהם ניצחו את הצדוקים בוויכוח על מועד חג השבועות.

נכתב 'א' בניסן' כדי לחדש ש:
 כ"ט אדר אסור בתענית כיוון שהוא יום **לפני הימים** הכתובים במגילת תענית.
 (אך לא בגלל שהוא יום לפני ר"ח, כי דברי תורה אין צריכין חיזוק).

נכתב ח' בניסן כדי לחדש ש:
 ח' בניסן אסור משני טעמים (גם בשל הויכוח על התמיד וגם בשל הויכוח על שבועות)

נכתב 'כ"א ניסן' כדי לחדש ש:
 כ"ב ניסן אסור (לפי ר' יוסי), כיוון שהוא יום **אחרי ימים** הכתובים במגילת תענית (אך לא בגלל שהוא יום שלאחר פסח, כי דברי תורה אין צריכין חיזוק).

לכן גם אם יבטלו את הסט של א-ח, ח' בניסן יהיה עדיין אסור משום ח' - כא'.

קושיה:
 לפי ר' יוסי כ"ט אדר נאסר בתענית מדין אחר (יום שאחרי יום הכתוב במגילת תענית (כ"ח אדר)!

תירוצים:
אביי: מכך שא' בניסן אסור אנו למדים שכשחודש אדר מלא (30 יום), ל' אדר יהיה אסור.
רב אשי: כיוון שא' בניסן אסור, כ"ט אדר מוטל בין 2 ימים אסורים ולכן הוא אסור אף בהספד.
סתמא דגמרא: גם אם כ"ח באדר יתבטל כ"ט באדר יהיה אסור בגלל א' בניסן

ציטוט מהמשנה וברייתא

מגילת תענית:

הימים האסורים בהספד: ר"י: אסורים לפניהם ואחריהם.
 ר"מ: אסורים לפניהם ומותרים אחריהם.
 רשב"ג: מותרים לפניהם ואחריהם.
 הימים האסורים בתענית: ר"י: אסורים לפניהם ומותרים אחריהם.
 ר"מ ורשב"ג: מותרים לפניהם ואחריהם.

פסיקת ההלכה

רב: כר"י.
שמואל: בהתחלה - כר"מ.
אחרי ששמע את שיטת רשב"ג - כרשב"ג.
ר' יוחנן: בימים שאסורים בהספד - כר"מ.
בימים האסורים בתענית - כר"י.

ימים טובים

יום ניקנור – י"ג אדר:

ביום זה הרגו חשמונאים את ניקנור שהיה מדוכסי יוון ודיבר בגאווה ורצה להחריב את ירושלים.

יום טוריינוס – י"ב אדר:

טוריינוס הרג את לוליינוס ופפוס אחיו בלוד, ומיד הגיעו 2 שרים מרומי והרגוהו.

יום זה בוטל הואיל ונהרגו בו שמעיה ואחיה אחיו.

ציטוט מהמשנה וברייתא

ראש חודש, חנוכה, פורים:

לכתחילה:

אין גוזרין בימים אלו תענית ציבור.

בדיעבד – אם התחילו סדרת תעניות לפני כן ונפלה תענית בימים אלו:

ר"ג ור"מ (במשנה): מתענים חלק מהיום.

חכמים (בברייתא): מתענים כל היום (וכך פסק ר' הונא).

כמה נחשב להתחלה?

ר' אחא: 3 תעניות.

ר' יוסי: תענית אחת.

תענית יח: (תחילת הפרק) עד יט: (10 שורות מלמטה)

משנה

בניגוד לתעניות על הגשמים שמתחילים רק לאחר שלא ירדו גשמים במועד הרביעה ה-3.

במקרים אלו מתריעים מיד

- צמחים שהשתנה מראיהם לרעה (ואם יבשו אין מתריעין).
- לא ירדו גשמים 40 יום לאחר הרביעה הראשונה (כי זו מכת בצורת).
- ירדו גשמים שמועילים רק לאילן, רק לצמחים, או רק לבורות.

על צרות אלו מתריעים רק במקומם

עיר שלא ירדו בה גשמים או שיש בה דבר או מפולת:
 אותה העיר: מתענה ומתרעת.
 סביבותיה: ת"ק: מתענות ולא מתריעות.
 ר' עקיבא: מתריעות ולא מתענות.

מהו דבר? עיר שיש בה לפחות 500 גברים ומתו בה 3 אנשים ב-3 ימים.

על צרות אלו מתריעים בכל מקום (כי זו צרה מהלכת)

שדפון, ירקון, ארבה, חסיל, חיה רעה, חרב.

על צרות אלו מתריעין בשבת

- עיר שהקיפוח גוים או נהר.
- ספינה שעומדת לטבוע.
- שמעון התימני: אף על הדבר.

כיצד מתריעין?
 ת"ק: מתפללים 'עננו'.
 ר' יוסי: צועקים לבני אדם שיבואו לעזרה.

דינים נוספים

על עודף גשמים:
 אין מתריעין.

התענו על הגשמים וירדו גשמים במהלך התענית:

ת"ק: ירדו לאחר הנגף החמה חייבים להמשיך להתענות.
 ר"א ור"ט: ירדו לאחר תצות חייבים להמשיך להתענות.

בצורת:

ר"נ: כשניתן להביא מעיירות סמוכות דרך הנהר.
 ר"ח: כשהחייטין יקרות אך מצויות.

הגדרה לרעב:

ר"נ: כשצריך להביא ממדינה אחרת.
 ר"ח: כשהחייטין לא מצויות (אף אם זולות).

דיני התרעה

לא ירדו גשמים לאילנות: מתריעין עליהן כשמגיע פסח.
לא ירדו גשמים לבורות: מתריעין עליהן כשמגיע סוכות.
אין מים לשתות: מתריעין על כך מיד (בימים שני חמישי שני).

אסכרא: כשגורמת למיתה: מתריעין עליה.
כשלא גורמת למיתה: אין מתריעין.
על הגובאי: אפילו אם נראה קצת – מתריעין.
על החגב: רשב"א: מתריעין.

על מה מתריעים בשביעית

ת"ק: על מחסור במים בבורות.
רשב"ג: גם על מחסור מים לאילנות ולספיחים (כי העניים זקוקים לכך).

תענית יט: (10 שורות מלמטה) עד כא. (שורה ראשונה)

ברייתא

לשלשה זרחה השמש שלא בזמנה:

1. משה.
2. יהושע.
3. נקדימון בן גוריון (בוני).

ר' אלעזר: גזירה שוה 'אחל' 'אחל' מיהושע.
 ר' שמואל בר נחמני: גזירה שוה 'תת' 'תת' מיהושע.
 ר' יוחנן: 'ורגזו וחלו מפניך' - כאשר נקדמה לו החמה.

ככתוב: "יָדָם הַשֶּׁמֶשׁ וִירַח עִמָּד".

כאשר נקדימון החזיר את המים לאדון שהלוה לו עבור עולי הרגלים זרחה החמה כדי להראות שעדיין יום ונקדימון החזיר את ההלוואה בזמן שנקבע.

רב יהודה בשם רב הצביע על כך שבפסוקי הקללה הבאים שתולות ברכות:

- "ה'יִתֵּן... לַיָּדָה" - כמו שלנדה יש היתר אף לירושלים יש תקנה.
- "ה'יִתֵּן כַּאֲמַנָּה" - ירושלים כמו אלמנה, שבעלה הלך ועתיד לחזור.
- "נִתְּתִי אֶתְכֶם נַפְשֵׁי אֶפְסַיִם" - לא יעמידו מישראל מוכסין ושוטרים שתפקידן בזוי.
- "וְהִכָּה... כַּאֲשֶׁר יִנְוֶה הַקִּנְיָה בְּאֵיִם" - כמו קנה שאינו נעקר ממקומו (שלא כמו ארז), ושממנו עושים קולמוס לכתובת סת"ם.

ציטוט מהמשנה

עיר שיש מפולת:

אותה העיר: מתענה ומתרעת.
 סביבותיה: ת"ק: מתענות ולא מתריעות.
 ר' עקיבא: מתריעות ולא מתענות.

ברייתא

על איזה סוג כותל שנפל מדובר?
 בריא ולא רעוע.
 שלא ראוי ליפול ולא הראוי ליפול (מחמת גובהו).

אל יעמוד אדם במקום סכנה ויסתמך על כך שיקרה לו נס, כי:

1. אולי לא יקרה לו נס.
2. אף אם יקרה לו נס – ינכו לו מזכויותיו.

מעשיו המעולים של רב הונא בזקנותו:

- ביום עם רוח הסתובב בעיר וסתר את הכתלים הרעועות, וכשבעליהם לא היו מסוגלים הוא אף מימן את בנייתם.
- בכל ערב שבת קנה את הירקות שנותרו בשוק (כדי שהמוכרים לא יימנעו מלהביא סחורה).
- כשהיה לו דבר רפואה היה מפקיר זאת לכולם.
- יש אומרים: היה מניח לרבים דלי מים עבור נטילת ידים.
- כשהיה אוכל היה מזמין את כל הזקוקים לאכול.

בזכות מה האריך רב אדא בר אבהה ימים?

- לא הקפיד בתוך ביתו.
- לא צעד בפני מי שגדול ממנו בחכמה.
- לא הרחרר במבואות המטונפים.
- לא הלך 4 אמות בלא תורה ותפילין.
- לא ישן בבית המדרש כלל.
- לא שמח בתקלת חבירו.
- לא קרא לחבריו בכינויים.

תענית כא. (שורה ראשונה) עד כב. (שורה 2 ברחבות)

ביאורים

חזקה - ביטוי צבאי קובע כי 'פעם אחת - מקרה, פעם שני - צירוף מקרים, פעם שלישית - תופעה'. כאשר מקרה קורה יותר משלוש פעמים הוא מפסיק להיות מקרה נקודתי והופך לתופעה, לכן שור שנוגח שלוש פעמים הופך להיות מועד, ולכן יותר משלושה מתים הינם כבר מגיפה.

חשיבותם של מעשי חסד קטנים

א. ר' נחום נענש חמורות כיוון שעזר לעני בצורה איטית מדי.
 ב. שכונות שלמות ניצלו ממגפה בשל מעשי חסד פעוטים שעשו תושבים בשכונה (השאילו כלים לקבורה ותנור חם לאפיה).

"כא יהיה בק אביון" - מכאן למדו אילפא ור"י שיש לעבוד.

"כא יחיה אביון" - מכאן למד ר"י שיש ללמוד תורה.

ברייתא

אם אביהם של בנים הזקוקים לכדי מחיה של סלע לשבוע אמר לפני מותו:

תנו חצי סלע לבני: נותנים להם סלע.

(אא"כ צוה שאחרי מות בניו יתנו לאחרים - ואז נותנים להם רק חצי סלע)

אל תתנו להם אלא חצי סלע: נותנים להם רק חצי סלע.

ברייתא זו היא כדעת ר' מאיר הסובר ש'מצוה לקיים דברי המת'.

ברייתא

מה נחשב לדבר (שמתענים ומתריעים על כך)?

בעיר של 1500 איש:

9 מתים ב-3 ימים [3 מתים לכל יום דוקא].

בעיר של 500 איש:

3 מתים ב-3 ימים [מת אחד לכל יום דוקא].

שיטת ר' מאיר היא ששור נהיה מועד אף אם נגח 3 נגיחות באותו היום.

אך רב נחמן בר רב חסדא פסק ע"פ שיטת ר' מאיר ש: אפילו אם ה-3 מתים מתו ביום אחד.

ברייתא

הכבוד והיקר נובעים מאופיו וייחודו של האדם ולא מהמקום בו הוא נמצא.

כך מצינו בהר סיני: רק כאשר היתה השכינה בהר - היה אסור לצאן ולבקר לרעות בהר.
 כך מצינו באהל מועד: רק כאשר היה בנוי - היה צריך לשלח את הזבים והמצורעים.

אבא אומנא זכה לבת קול כל יום (דבר שגדולי האמוראים לא זכו לו) משום מעשיו הטובים הבאים:
 1. הקפיד על צניעות כשהקיז דם לנשים.
 2. הקל בענייני התשלום למי שאין לו.
 3. פטר ת"ח מתשלום ואף נתן להם כסף כדי לאכול.

רב יהודה גזר תענית בגלל הארבה.

רב יהודה גזר תענית בגלל דבר שהיה בחזירים (בגלל שמעי החזירים דומים למעי בני אדם ועשוי לעבוד).

שמואל גזר תענית בגלל דבר שהיה בעיר אחרת (כי חשש שיגיעו לעירו).

רב נחמן גזר תענית בגלל דבר שהיה בארץ ישראל (כי סבר שאם א"י לקתה בכך אז ודאי שבבל עשויה ללקות).

תענית כב. (שורה 2 ברחבות) עד כב: (2 שורות מלמטה)

ביאורי מושגים

יאשיהו המלך החל את מלכותו בגיל שמונה שנים בלבד. אביו וסבו של יאשיהו, אמון ומנשה, היו מלכים רשעים מאוד, ולכן היה זה מפתיע מאוד כשבשנה השמינית למלכותו, כשהוא עודנו נער, דרש יאשיהו את ה'. ארבע שנים מאוחר יותר כשהוא רק בן עשרים, החל יאשיהו במסע ניתוח הבמות וחיסול הע"ז. שש שנים ערך המסע, במהלכו הגיע יאשיהו גם לבית אל. שם הוא נתן את הבמה העתיקה, שנבנתה בידי ירבעם בן נבט, ושרף אותה עד דק. כשסיים יאשיהו לנקות את המקדש והארץ מהתועבות, הגיעה עת הדובדבן שבקצפת. יאשיהו ארגן קרבן פסח המוני, שעליו נאמר בדברי הימים: 'לא נעשה פסח כמוהו מימי שמואל הנביא'. לא פחות. באמצעות קרבן הפסח כרת יאשיהו ברית המונית בין עם ישראל לא-לוהיו. מעשיו האמיצים של יאשיהו הביאו את הנביא לקבוע בצורה חדה וברורה: 'כמוהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' ... ואחריו לא קם כמוהו'.

מותו של יאשיהו בקרב מגידו

1. כשיצא לקרב הסתמך על כך ש: פרעה נכה בוטח בעבודה-זרה.
2. אופי פציעתו: גופו נעשה ככברה מפגיעת היורים.
3. סיבת העונש: כיון שלא נועץ עם ירמיהו.
4. בזמן שיאשיהו נפטר: הוא מלמל בשפתיו והצדיק את הדין.

אנשים שנראו פשוטים אבל מעלתם רבה מאוד

שומר בית האסורים:
הקפיד על הפרדה בין האסירים לאסירות.
הציל את בנות ישראל מידי הנכרים.
הודיע ליהודים על גזירות שגזרו עליהם הנכרים.
שני אחים:
שעשעו את העצובים.
השלימו בין אנשים שרבו.

מקבץ ברייתות

על אלו מתריעים בכל מקום (אף במקומות שאין מכה זו)

שדפון, ירקון, ארבה, חסיל, חיה רעה.
הכמות המינימאלית שנראית שבעקבותיה מתריעין:
שדפון, ירקון: כל שהוא.
ארבה, חסיל: עוף אחד.

על אלו מתריעים אפילו בשבת

עיר שהקיפוה נכרים או נהר.
ספינה שעומדת לטבוע.
נכרים או ליסטים שרודפים אחרי מישהו.
רוח רעה שנכנסה במישהו ובעקבות כך עלול להסתכן.

יחיד בתענית

ת"ק: רשאי לסגף עצמו.
ר' יוסי: אינו רשאי (שמה יצטרך לבריות).

התרעה על דבר

ת"ק: מתריעים אפילו בשבת.
ר' עקיבא: לא מתריעים אפילו ביום חול.

על חיה רעה מתריעים רק אם היא מתנהגת בצורה חריגה (מסתובבת בעיר ביום, מתנפלת על בני אדם בשדה פתוח וכיו"ב).

וכך היא דעת חכמים במשנה שחלקו על שמעון התימני.

על רוב גשמים:

משנה, ברייתא: לא מתריעים.

רמי בר רב יוד: בגולה מתריעים על כך מיד.

ר' יוחנן: כי אין מתפללין על רוב הטובה.

כדי שבתיהם לא ייהפכו להיות קבריהם מרוב גשמים.

תענית כב: (2 שורות מלמטה) עד כג: (שורה אחרונה)

ביאורים

חוני המעגל וחבקוק - חוני המעגל דרש פתרון מיידי לבעיית הגשמים ולמצוקה שעוברת על עם ישראל. כך גם נהג אליהו הנביא שדרש פתרון מיידי לבעיית הרוחניות של עם ישראל ולכן הביא עליהם בצורת. כך גם נהג חבקוק שדרש תשובה מיידי לבעיית הרוע בעולם וקבע שיעמוד על משמרתו עד שה' יענה לו על שאלתו (עקרון זה מופיע גם בסיפור על חוני המעגל עצמו שלא הצליח להבין את התהליך הארוך של גלות שבעים השנה בבל) תשובתו של ה' לחבקוק היתה 'עוד חזון למועד... אם יתמהמה חכה לו כי בוא יבוא' צריך לחכות, ישנם תהליכים שצריך לעבור, לא ניתן לענות על הכל מיידי. גם שמעון בן שטח ביקר את חוני המעגל וקבע שמגיע לו נידוי אלמלא הוא היה אהוב כל כך. עם זאת חשוב לדעת שהמסר מהסיפור של חוני אינו רק שיש תהליכים ארוכים, המסר הוא גם שלפעמים ניתן לקצר את התהליכים. אמנם עם ישראל צריך לקבל בצורת, אבל בזכות האהבה של ה' לחוני הוא הצליח לקצר את התהליך ולספק פתרון מיידי. ישנם תהליכים ארוכים אבל לעיתים יש גם קיצורי דרך.

ברייתא

"ונתתי גשמיכם בעתם" - מה זה "בעתם"?

פירוש 1: בכמות סבירה [לא יותר מדי או פחות מדי].

פירוש 2: בעיתוי מתאים [בלילי רביעיות ושבתות].

וכך היה בימי שמעון בן שטח ובימי הורדוס.

חוני המעגל

1. העיז לתבוע מהקב"ה דברים - ואלמלא היה אהוב על הקב"ה כמו בן, היו גוזרים עליו נידוי.
2. לא הצליח להבין כיצד יש תהליכים שלוקחים 70 שנה,
3. כשהראו לו מהשמים תהליך שלוקח 70 שנה לא הצליח להשתלב בו - והעדיף למות.

פשר מעשיו של אבא חלקיה (נכדו של חוני המעגל) כאשר באו לבקש ממנו שיתפלל על הגשמים:

לא השיב שלום:

כי היה שכיר יום ולא רצה להתעכב מעבודתו.

נשא טלית על כתף אחת ועצים על הכתף השניה:

כי שאל אותה ללבישה (ולא כדי ליתנה תחת העצים).

הלך יחף כל הדרך חוץ מכשהגיע למים:

כי לא יכל לראות מה יש במים (וחשש שינשך).

כשהגיע לקוצים הגביה את בגדיו:

כי אם ישרטו הבגדים אין להם תקנה (בניגוד לרגליו שיתרפאו).

כשהגיע לעיר יצאה אשתו מקושטת לקראתו:

כדי שלא יתן עיניו באשה אחרת.

אשתו נכנסה לבית ראשונה:

כי לא רצה להשאירה לבדה עם אנשים שאינו יודע את טיבם.

כשאכל לחם לא כיבד את השליחים:

כי היתה לו כמות מועטה (שממילא לא היו אוכלים) ולא רצה שיחזיקו לו טובה.

נתן לילד הקטן כמות כפולה מאשר לילד הגדול:

כי הקטן היה במשך היום בבית הכנסת.

העננים באו למקום שאשתו התפללה לפני מקומו: 1. כי היא נותנת צדקה טובה יותר (אוכל מיכן) מאשר הוא (כסף).

2. היא התפללה על עבריינים שיחזרו בתשובה והוא התפלל שימותו.

כשהיה צורך בגשם

חסידו בבל התפללו בציבור

תקיפי ארץ ישראל התפללו בחשאי